

Travma Sonrasında Psikoterapiler

Editör: Mustafa Batuhan KURTOĞLU

Editör: Mustafa Batuhan KURTOĞLU

TRAVMA SONRASINDA PSİKOTERAPİLER

ISBN 978-625-5964-68-7

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2025, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabı tümü ya da bölümleri, kapak tasarımları; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taramaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerindeyini bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Nisan 2025, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Soncağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayınçı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayinevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Zihnimiz, bir saatin iç mekanizması gibidir. Her çark, her yay ve her dişli; duygularımız, düşüncelerimiz, davranışlarımız ve bedenimizle kusursuz biruyum ve birliktelik içinde çalışır. Ama travmatik yaşam olayları, bu uyum ve birliktelige zarar verebilir. Saatin küçük bir çarkı kırıldığında bile zaman hâlâ akar gibi görünürlük fakat artık hiçbir şey aynı değildir. Ritmini kaybetmiş bir saat yaşamı sessizce olumsuz etkileyebilir.

Bu kitap, travmanın birey üzerindeki etkilerini anlamayı ve bozulmuş bu ritmin yeniden nasıl kurulabileceğini ele almayı amaçlayan akademik bir kaynaktır. Travma sonrası ruhsal sorunları tanımak, değerlendirmek ve etkili bir terapi süreciyle travmaları yeniden düzenlemek isteyen ruh sağlığı çalışanları için hazırlanmıştır.

Kitap boyunca, teorik bilgi ile klinik uygulamayı bir araya getirerek farklı psikoterapi yaklaşımlarının travma bağlamındaki kullanımı ele alınmaktadır. Bu kitabın amacı yalnızca bilgi aktarmak değil; aynı zamanda terapötik sürecin derinliğini, hassasiyetini ve dönüştürücü gücünü görünürlük kılmaktır. Çünkü bir terapist sadece bir dinleyici değil; iç ritmini kaybetmiş bir saatin yeniden işler hale getiren dikkatli bir saat ustasıdır.

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Mustafa Batuhan KURTOĞLU

1. Bölüm: Travma ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu

Mustafa Batuhan KURTOĞLU, Hasan Kalyoncu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-6975-2070

2. Bölüm: Travma Sonrası ve Psikoterapi

Selin Tutku TABUR, Hasan Kalyoncu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-5726-8655
M. Hakan TÜRKÇAPAR, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-5298-8039

3. Bölüm: Travma Sonrası ve Psikanalitik Psikoterapi

Mustafa DANIŞMAN, Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi
ORCID No: 0000-0002-7403-8840

4. Bölüm: Travma Sonrası ve Varoluşçu Psikoterapi

Sena DAŞKIRAN, Trakya Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-6564-3005

5. Bölüm: Travma Sonrası ve Bilişsel-Davranışçı Psikoterapi

Levent SÜTCİGİL
ORCID No: 0000-0001-8147-0124

6. Bölüm: Travma Sonrası ve Metakognitif Terapi

Kübra SEZER KATAR, Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi
ORCID No: 0000-0001-7184-7960

7. Bölüm: Travma Sonrası ve Kabul ve Kararlılık Terapisi (ACT)

Sevinç ULUSOY
ORCID No: 0000-0003-4300-2631
Saadet ÖZTÜRK, Hasan Kalyoncu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1772-7324

8. Bölüm: Travma Sonrası ve EMDR

Şenel KARAMAN
ORCID No: 0000-0002-0684-4728

9. Bölüm: Travma Sonrası ve Narrative Terapi

Canahmet BOZ, Hasan Kalyoncu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-6008-7636
Merve Gülçin TUTLU TEMİZYÜREK, Hasan Kalyoncu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4225-7982

10. Bölüm: Travma Sonrası ve Pozitif Psikoterapi

Feyza TOPÇU, Hasan Kalyoncu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-5853-2670
Mehmet BÜYÜKÇORAK, İbn Haldun Üniversitesi
ORCID No: 0009-0006-0855-1511
Tayyab RASHID, University of Toronto
ORCID No: 0000-0002-2567-1404

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	iv

1. BÖLÜM

TRAVMA VE TRAVMA SONRASI STRES BOZUKLUĞU

Travma	1
Travmaya Tarihsel Bakış	2
Travma Sonrasında Ortaya Çıkan Rahatsızlıklar	3
Travma Sonrası Stres Bozukluğu.....	5
Travma Sonrası Stres Bozukluğu Epidemiyolojisi	8
Travma Sonrası Stres Bozukluğu Risk Faktörleri	9
Travma Sonrası Stres Bozukluğunda Komorbidite	16
Travma Sonrası Stres Bozukluğunda Ayırıcı Tanı	17
Travma Sonrası Stres Bozukluğu'nda Tedavi.....	19
Kitap Önerileri.....	20
Film Önerileri	20
Kaynakça.....	21

2. BÖLÜM

TRAVMA SONRASI VE PSİKOTERAPİ

Travmada Psikoterapi	32
Travma Sonrasında Psikoterapi Ne Zaman Gereklidir?.....	34
Travmada Hangi Psikoterapi Yaklaşımını Seçmeliyiz?.....	35
Travma Psikoterapisinde Terapistin Karşılaşabileceği Zorluklar Nelerdir?.....	39
Özet	42
Kitap Önerileri.....	43
Film Önerileri	43
Kaynakça.....	43

3. BÖLÜM

TRAVMA SONRASI VE PSİKANALİTİK PSİKOTERAPİ

Tarihçesi.....	47
İnsana Dair Düşüncesi.....	50
Başlıca Psikanalitik Gelişim Teorilerinin Ait Temel Kavramlar.....	51
Travmada Terapi Süreci	57
Travmada Terapötik Teknikler	60
Olgu Sunumu	62
Özet	64
Kitap Önerileri.....	65
Film Önerileri	65
Kaynakça.....	65

4. BÖLÜM

TRAVMA SONRASI VE VAROLUŞÇU PSİKOTERAPİ

Tarihçesi	68
İnsana Dair Düşüncesi.....	71
Temel Kavramları	76
Travmada Terapi Süreci	78
Travmada Terapötik Teknikler	83
Olgu Sunumu	86
Varoluşçu Psikoterapi ve Travma Çalışmaları	88
Özet	89
Kitap Önerileri.....	90
Film Önerileri	90
Kaynakça.....	90

5. BÖLÜM

TRAVMA SONRASI VE BİLİŞSEL-DAVRANIŞÇI PSİKOTERAPİ

Tarihçe	93
Tedavi Programının Gelişimi.....	98
İnsana Dair Düşüncesi.....	101
Temel Kavramlar	106
Travmada Terapi Süreci	107
Travmada Terapötik Teknikler	111
Olgu Sunumu	114
Özet	115
Kitap Önerileri.....	116
Film Önerileri	116
Kaynakça.....	116

6. BÖLÜM

TRAVMA SONRASI VE METAKOGNİTİF TERAPİ

Tarihçesi.....	119
İnsana Dair Düşüncesi.....	120
Temel Kavramları	120
Travmanın Metakognitif Modeli	124
Travmada Terapi Süreci	126
Travmada Terapi Süreci	127
Olgu Sunumu ve Terapötik Teknikler.....	128
Özet	137
Kitap Önerileri.....	137
Film Önerileri	137
Kaynakça.....	137

7. BÖLÜM**TRAVMA SONRASI VE KABUL VE KARARLILIK TERAPİSİ (ACT)**

Tarihçesi	139
İnsana Dair Düşüncesi.....	141
Temel Kavamları	141
Travmada Terapi Süreci	149
Travmada Terapötik Teknikler	150
Olgı Sunumu	158
Özet	161
Kitap Önerileri.....	161
Film Önerileri	161
Kaynakça.....	161

8. BÖLÜM**TRAVMA SONRASI VE EMDR**

Tarihçesi.....	164
EMDR Yaklaşımının İnsana Dair Düşüncesi	173
Temel Kavamları	175
Travmada Terapi Süreci	178
Olgı Sunumu	180
Özet	182
Kitap Önerileri.....	183
Film Önerileri	183
Kaynakça.....	183

9. BÖLÜM**TRAVMA SONRASI VE NARRATİVE TERAPİ**

Tarihçesi.....	187
İnsana Dair Düşüncesi.....	188
Temel Kavamları	190
Travmada Terapi Süreci	193
Travmada Terapötik Teknikler	198
Olgı Sunumu	202
Özet	204
Kitap Önerileri.....	205
Film Önerileri	205
Kaynakça.....	205

10. BÖLÜM

TRAVMA SONRASI VE POZİTİF PSİKOTERAPİ

Tarihçesi.....	206
İnsana Dair Düşüncesi.....	210
Temel Kavramları	210
Travmada Terapi Süreci	212
Travmada Terapötik Teknikler	218
Olgu Sunumu.....	220
Özet	222
Kitap Önerileri.....	223
Film Önerileri	223
Kaynakça.....	223

1. BÖLÜM

TRAVMA VE TRAVMA SONRASI STRES BOZUKLUĞU

Mustafa Batuhan KURTOĞLU, Hasan Kalyoncu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-6975-2070

---

*“Travmanın paradoksu, hem yok etme hem de dönüştürme ve
diriltme gücüne sahip olmasıdır.”*
Peter A. Levine

Travma

Travma, Yunanca kökenli bir kelime olup, bedeni saran kısmın bozulması ve ‘yara’ anlamına gelmektedir (Garland, 2002). Ruhsal anlamda ise, bireyin algılama, düşünme, bellek ve hissetme gibi süreçlerinde zaman içerisinde veya belirli dönemlerde sorun yaşamamasına yol açabilecek ruhsal bir yaralanmayı ifade etmek için kullanılmaktadır (Ruppert, 2011).

Travmaya yol açabilecek durumlar ise, bireyi derinden etkileyen, yaşamının normal akışının dışında kalan, bireyin olayla baş etme yeteneğini aşan ve yoğun stres yaratıcı deneyimlerdir. Ölüm, saldırısı, tecavüz, savaş ve doğal afetler gibi olayların kişinin başına gelmesi ya da bunlara tanık olması travmatik olaylar olarak değerlendirilmektedir (Kubany vd., 2000). DSM-5 (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders), travmayı üç ana başlık altında sınıflandırmaktadır. İlk olarak, başkalarının kasıtlı olarak neden olduğu travmalar; savaş, terör saldırısı ve tecavüz gibi istemli eylemleri içerir. İkinci olarak, başkalarının kasıt olmaksızın neden olduğu travmalar; kaza veya yangın gibi beklenmedik olaylar bulunur. Son olarak, doğal afetler olarak değerlendirilen deprem, sel, tsunami gibi doğal olaylar dayalı travmatik deneyimler yer almaktadır (APA, 2013).

Genel popülasyon içinde yaşam boyu en az bir travmatik olayla karşılaşma olasılığı oldukça yüksektir (Benjet vd., 2016). Travmatik olayı yaşayan bireylerin çoğunluğu olayın olumsuz etkilerini birkaç haftada atlatabilirken, bir kısmı ise olayın yaşandığı zamandan uzun süre geçmesine rağmen bu etkileri ilk günde şiddetli ile yaşayabilmektedir (Breslau vd., 1998; Deblinger vd., 1999; Karancı vd.,

2009). Çoğu insan (%50-%90) yaşamları boyunca travmayla karşılaşsa da, yalnızca yaklaşık %8'i tam travma sonrası stres bozukluğu geliştirmektedir (Bresleu vd., 1998; Kessler vd., 1995). Bireyin yaşamış olduğu olayların, birey üzerinde travmatik etki yaratabilmesi için, genellikle kendi yaşamını, fiziksel veya ruhsal bütünlüğünü, dünyadaki yerini ve kendine bakış açısını tehdit eden bir nitelik taşıması gereklidir. Kişinin medeni durumu, yaşı, sosyo-ekonomik düzeyi, eğitimi, kişilik özellikleri, kendisinin veya ailesindeki kişilerin ruhsal bozuklukları gibi etkenler travmatik etkilerin oluşmasında rol oynayan önemli faktörlerdendir (Bromet vd., 1998; Kessler vd., 2005; Perkonigg vd., 2000; Sayed vd., 2015). Özellikle çocukluk çağında yaşanan travmalar, kişinin psikolojik dayanıklılığını ve travma ile başa çıkma becerilerini olumsuz olarak etkilemeye ve travmaya bağlı bozuklıkların gelişmesine zemin hazırlamaktadır (Hapke vd., 2006).

Travmaya Tarihsel Bakış

18. Yüzyıl ve öncesinde travma sonrası psikolojik sorunlar yaşayan bireylerin ruhsal bir hastalığa sahip oldukları düşüncesi yaygındı. Bu durumdaki bireylerin ya bir kişilik bozuklığından muzdarip oldukları ya da yaşadıkları stresin biyolojik bir temele sahip olduğu öne sürülmüştür (Micale, 1989). Eğer kişilik bozukluğu veya biyolojik bir faktör tespit edilemezse, bu durumun zaman içinde kendi kendine düzeyeceği düşünülmüştür. Ancak, 1870 yılında Fransa'da yaşanan Prusya Savaşı sonrasında savaşa katılan kişilerin yaşadıkları ruhsal belirtiler birçok psikiyatristin dikkatini çekmiş ve "travmatik nevroz" tanısı ilk defa bu dönemde ortaya konulmuştur (Kardiner, 1959). Daha önce herhangi bir rahatsızlığı olmayan askerlerin savaş sonrasında tepkilerinin azaldığı, savaş sırasındaki olayları tekrar tekrar anımsadığı ve savaş öncesinde kendisine mutluluk veren durumlarla artık ilgilenmediği gözlemlenmiştir. Gözlemlenen bu davranışlar TSSB kriterlerine benzer belirtiler olarak kabul edilmektedir (Norman, 1989).

Travmanın psikolojik çerçevesine dair ilk önemli çalışma ise, Fransız nörolog Jean-Martin Charcot tarafından histerik hastalar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Charcot'un araştırması, histerik semptomların felç, duyu kaybı, konvülsyonlar ve unutkanlık gibi nörolojik rahatsızlıklara benzeyen yönlerine odaklanmıştır. Şiddet, tecavüz ve işkence gibi travmatik olayların sebep olduğu psikolojik belirtilerle baş etmeye çalışan genç kadın hastalar ile yaptığı çalışmalar, travmatik olaylara maruz kalan bireylerin psikolojik durumunu anlamak ve iyileştirmek için önemli bir yere sahip olmuş, travmanın psikolojik etkileri ve tedavisi konusundaki tartışmala da öncülük etmiştir (Micale, 1989). Jean-Martin Charcot'tan sonra histeriyi inceleyen Josef Breuer ve Sigmund Freud, travma yaşıntıları olan bireylerin